AFFECTIVE, CULTURAL AND POLITICAL MEMOIRISM- *AMINTIRI*, ALECU RUSSO

Luciana Chiric (Lupu)
PhD. student, „Dunărea de Jos" University of Galați

Abstract:Alecu Russo writes memorial pages in "Memories" because they are subjectively excellent, giving him the opportunity to express himself freely, unconstrained by rules, depending on his spiritual and moral coordinates. Alecu Russo, being essentially a lyrical and meditative person, appeals to means of expression which are specific to the memorialist literature, because on the one hand they do not emphasize the details, the real and the concrete elements, the objective narrative, but the reactions of the soul, the affective states generated by the contact with the actual and concrete elements, the echo in their sensitivity; and on the other hand they allow them to introduce in their content of psychological, sociological, philosophical and ethical natures. The appropriate ways of memorialistic prose provide him the freedom to use collectively in the same writing the short notation, the returns, the contrasts, to suddenly go from one idea to the other, to impart the phrases to various rhythms, to use different tones in accordance with the internal needs of the content. A sensitive person is revealed to us in "Memories," recalling his childhood and adolescence, in delicate notation, with a discreet melancholy, with the nostalgic shudder that regretted the lost happiness: "It is right to remember: nothing can be for a man more beautiful than the past, because the past is youth and youth is happiness! "

Keywords: memoirs, emotionality, subjectivity, morality, policy

Alecu Russo a adus o contribuție mare în discutarea și elucidarea problemelor lingvistice din țările românești la mijlocul veacului al XIX-lea, aducând puncte de vedere noi, juste, în spiritul dezvoltării istorice firești a poporului român. Alecu Russo dezbate problemele limbii în lumina concepțiilor sale democratice, progresiste, ideea fundamentală a opiniilor sale fiind aceea a concordanței depline dintre limba litarară și limba întregului popor. Scriitorul susține că dezvoltarea și cultivarea limbii literare trebuie să țină seama de mersul istoric al poporului roman. El pleda cu o pasiune pentru o limbă care să fie înțeleasă de întregul popor, pentru opere scrise în limba poporului.

Al. Piru în *Istoria literaturii române* afirma: "Literatura din perioada 1830-1862 continuă literatura iluministă clasică din epoca de tranziție, sporindu-și, sub impulsul ideologiei burgheze democrat-revoluționare, spiritul militant ca literatură romantic progresistă. Trecerea de la formula clasică la cea romantică se face treptat, ambele metode coexistând o bucată de vreme sau persistând la unul și același scriitor până la sfârșit. Cei mai bătrâni scriitori ai epocii, după un debut clasic, parcurg o fază preromantică, ajungând la un romantism moderat cu încă vizibile reminiscențe clasice". [1]

În perioada colaborării cu România literară, Alecu Russo lucrează la seria Cugetărilor, iar din anul 1855 introduce o nouă scriere intitulată „Amintiri". În prima parte a acestei scrieri, scriitorul își remomorează copilăria și adolescența, oferindu-ne singurele informații referitoare la biografia sa. În capitolele următoare, deplasează șirul amintirilor de la propria sa persoană la epoca în care s-a născut și a copilărit. Alecu Russo se raportează la complexul realităților și evenimentelor social-politice, manifestându-și deschis atitudinea antifeudală, criticând tendințele boierimii, iar pe de altă parte elogiind figurile reprezentative ale patrioților pentru dreptatea și libertatea poporului , cum sunt Tudor Vladimirescu și Ionică Tăutu. „ Într-o scriere concepută inițial

[1] Piru, Al., *Istoria literaturii române*, Ed. Grai și suflet-cultura națională, București, 1994, p.37

BDD-A29622 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:25 UTC)

ca o confesiune autobiografică, fostul exilat politic de la 1848 nu-şi poate înăbuşi glasul său de protest împotriva boierimii antipatriotice, transformându-şi amintirile într-un adevărat pamflet îndreptat asupra celor ce urziseră şi mai urzeau încă şi în acel timp să împiedice propăşirea patriei."[2] Această alternare de planuri ale *amintirilor* – evocarea copilăriei şi apoi a evenimentelor social-politice de la începutul veacului al XIX-lea, nu se realizează brusc, ci printr-o gradare echilibrată a episoadelor , prin stabilirea unor legături determinative între realităţile şi împrejurările de ordin general ale epocii în care s-a născut şi a copilărit. În prima parte a „amintirilor" pulsează nostalgia după zilele senine din copilărie, rememorând episoadele de la începutul vieţii ca fiind singurele fericite. „Reînvierea copilăriei e făcută într-un stil bogat în nuanţe, plin de lirism, în imagini expresive. Tonul duios, de discretă nostalgie, se transformă, treptat, în capitolele care evocă anii studiilor în străinătate, Amintindu-şi de anul 1830, *anul slavei*, cum îl denumeşte, când mulţi tineri români porniră la şcolile din Apus, în care se adăpară la izvorul idealurilor noi, transformatoare, Alecu Russo, devine înaripat în stil, patetic şi dinamic, armonizând mijloacele de evocare artistică cu entuziasmul şi înflăcărarea anilor adolescenţei trăite sub semnul unor idei noi, mobilizatoare la acţiune, la fapte nobile. Iar în ultima parte a *amintirilor,* în care îşi exprimă deschis atitudinea antifeudală, scriitorul devine sobru, folosind cu măiestrie modalităţile stilistice ale pamfletului."[3] În accepţiunea lui Mihai Zamfir, fragmentele autobiografice îşi bazează stilistica pe dominanţa *Memoriei* în defavoarea *Imaginaţiei:* „Memoria înseamnă relatarea unor experienţe directe trăite de autor sau de personaje; din Memorie se revendică şi reproducerea sau prelucrarea unor documente- administrative, politice, economice, istorice, non-literare prin definiţie. Memorie înseamnă şi apelul la surse literare preexistente, urmat de parafrazarea ori stilizarea lor." [4]

Atât prin Cugetări, cât şi prin Amintiri, Alecu Russo se dovedeşte a fi rămas acelaşi luptător hotărât şi lucid pentru biruinţa idealurilor înscrise pe steagul revoluţionarului de la 1848. El tipăreşte, într-o altă versiune, una dintre cele mai înălţătoare scrieri din întreaga literatură română din secolul al XIX-lea, şi anume poemul în proză *Cântarea României*, care apare în *România literară* cu începere de la 1 octombrie 1855.

Petre V. Haneş este de părere că locul de frunte între operele literare ale lui Alecu Russo, îl ocupă, fără îndoială, „Amintirile". Acestea cultivă un gen necunoscut al literaturii române de până atunci fiind foarte bine scrise şi publicate în limba română, ceea ce le măreşte importanţa. Tot Petre V. Haneş este de părere că pentru români este o mare pierdere că doar *Amintirile, Cugetările şi Cântarea României* sunt scrise în limba română .

Analizând „ Amintirile" mai îndeaproape, acestea cuprind două părţi: „cea dintâi, aduceri aminte din tinereţe şi din pribegie, chestiuni intime redate cu o duioşie pătrunzătoare şi comunicativă şi presărate de ici pe colo cu ironii la adresa croitorilor de limbă. Cea de a doua, aduceri aminte de fapte şi evenimente istorice de ale epocii dintre 1821 şi 1850, conţinând informaţiuni necunoscute astăzi, deşi de o însemnătate incontestabilă". [5]

Amintirile sunt împărţite pe capitole, dintre care primele patru ar forma partea I şi restul pe a doua. Jumătate din capitolul sau *Amintirea I* o putem considera ca introducere la întreaga lucrare, deoarece autorul îşi pune întrebarea de ce trecutul ne pare mai frumos decât prezentul :„ *De ce oare cu cât ceasurile, zilele şi anii se înmulţesc asupra lui, cu atâta mai mult omul se uită în urma sa, şi din căutătură în căutătură se opreşte cu plăcere la cele mai depărtate aduceri-aminte a tinereţei şi a copilăriei. Nu-i soarele frumos şi astăzi? Păsăruicele nu cântă tot aceleaşi cântece voioase sau jalnice? frunzele nu au acelaş freamăt? Pădurile nu înverzesc ca odinioară?florile nu au acelaşi miros?Câmpiile, dulcele privelişti duioase ce aveau? Mişcarea vietăţilor alinatu-sau?Nu; dar niviun soare nu luceşte frumos, nici o floricică nu are un dulce miros, niciun fluer pe coasta*

[2] Teodor Vârgolici, Alecu Russo, Ed. Tineretului, p.158
[3] Idem, p.158-159
[4] Mihai Zamfir, *Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române*, Ediţia a II-a rev., Ed. Cartea românească.Polirom, Bucureşti, 2012, p.164
[5] Petre V. Haneş, *Alexandru Russo*, o pagină ignorată din literatura română, Ed. Casei şcoalelor, Buc., 1930, p.68

BDD-A29622 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:25 UTC)

dealurilor nu rasbate, nimica în lumea de față nu are asemănare cu florile și cu soarele zilelor văzute prin aducerea aminte. Vântul ce bătea atunci, lacrimile ce se vărsau, se uită; din zilele trecute au rămas în închipuire un soare deapururi cu raze strălucitoare și un miros nețters. Are dreptate aducerea aminte: nimica nu poate fi pentru om mai frumos decât trecutul, căci trecutul e tinerețea și tinerețea este fericire!..."[6]

În opinia lui Petre V. Haneș, „ în literatura noastră nu s-a scris vreodată mai frumos aducerea aminte și nu s-a explicat mai poetic frumusețea ei. "[7] Între amintiri găsește o frumoasă fată despre care povesteau fetele și băieții și ne-o zugrăvește în culori necunoscute scriitorilor din acea vreme: „ Măriuca! șaseprezece ani, față de trandafir și de spumă de lapte, ochi de mură, cămășuță de omăt cu altițioare subțiri ca o creastă de rândunică și inimă de lăcrămioară; mult iubită, mult sărutată de un nufăr frumos de pe iaz. Ea era drăguliță tot satului!..dar nuferii sunt înșelători ca unda mirătoare în care se nasc!"[8]

Amintirea II ne descrie o zi întâi de Mai înfățișând modul de a petrece al societății românești din acea perioadă. „Russo știe minunat de bine să împace iubirea de țară cu știința, ceea ce nu vedem la școala latinistă, ceea ce nu vedem la școala lui Gheorghe Lazăr sau Eliade Rădulescu. Pentru el nu e de nici un folos falsificarea adevărului, pe motivul că patria va câștiga din această falsificare, și este unul din puținii oameni ai timpului , care considerau de ridicule aceste feluri de încercări."[9]

Amintirea III este mai scurtă decât celelalte și vorbește despre pribegia tinerilor români prin țări străine după învățătură. Începând cu anul 1821 s-a accentuat puternic la noi curentul ca fiecare boier să-și trimită copiii în străinătate cu scopul de a face studii mai înalte decât cele din principate. În străinatate, tinerii studenți erau cuprinși de dor și-și așezau pe hârtie gândurile, așa cum a procedat și Russo: *„ Dar anii trec...vine vremea ca copilul cel vesel și slobod ca o căpriță să lase câmpul cu flori, poveștile nesfârșite, cuibul și șezătoarele satului și să intre în viața chinurilor prin cartea de învățătură.... "*[10]

Românii sunt siliți să pribegească chiar și atunci când doresc să se cultive: „ Se trezește copilul între fețe ce nu au mai văzut, aude o limbă ce nu o știe!..Inimioara i se sfâșie...multe zile lungi gândul îi sboară acasă...dar casa....călătoria, oamenii și lucrurile nouă se amestecă în închipuirea sa, vieața lui ia un alt curs, trecutul se șterge...și de Român rămâne numai o scânteie în fundul inimii, o scânteie ascunsă, fugară, înăbușită, neînțeleasă de bietul copil, acea scânteie ce se preface, într-un ceas, în focul mare și luminos al României!"[11]

O altă viziune asupra vieții, după ce copiii au ajuns mari e pământ străin, este relatată astfel: „ ... ochii lor s-au împlut de lacrimi, când au văzut zarea depărtată a țării...și inima lor a plâns, când după ani și iar ani , au cunoscut în sunetele după dealuri doinele jalnice ce șuierau odinioară; și sufletul lor s-a amărât de amărăciunea tuturor...și toți străinii nu le sunt plăcuți".[12]

În Amintirea V, Russo insistă asupra ultimei epoci, arătând starea degradatoare a boierilor, pe care cu greu îi putea numi ruși, greci sau turci, fiindcă obiceiurile și portul erau cu totul amestecate; că ar fi fost români, aceasta o puteai deosebi și mai greu.

Al. Dima este de părere că șiragul *Amintirilor* continuă filonul prozei memorialistice asemănătoare Sovejei. Ca și Cugetările, nici Amintirile n-au fost terminate și întocmai ca acestea nu dezvăluie nici ele vreun plan mai dinainte creionat, ci se înșiruie în revista în care au fost publicate, discontinuu, la intervale variabile. Al Dima preciza: „ Materia e cuprinsă în nouă capitole de dimensiuni diverse, strângând texte bogate în mari paragrafe ce sugerează , de la început, o

[6] Alecu Russo, *Scrieri alese*, Ed. Albatros,1967, p. 136
[7] Petre V. Haneș, op.cit., p.70
[8] Ibidem
[9] Idem, p.71-72
[10] Alecu Russo, *Scrieri alese*, Ed. Albatros,1967, p. 142
[11] Idem, p.143
[12] Idem, p. 144

BDD-A29622 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:25 UTC)

gândire sintetică fără despicări şi clasificări interioare."[13] Începând cu cel de-al patrulea capitol, planul autobiografic propriu-zis este abandonat şi scriitorul se cufundă în albia naţiei, în istoria ei mai depărtată, dar mai cu seamă în cea contemporană de până la 1830. Saltul de la un plan la altul descoperă aprisul sentiment patriotic al lui Russo, puternicul său interes pentru trecutul naţiei în formaţie, pentru evenimentele cele mai apropiate de epoca de la `48, pregătitoare de fapt ale acesteia.

Scriitorul îşi introduce tema printr-o ploaie de întrebări, cea dintâi desfăşurându-se mai amplu ca una care vrea să lămurească din capul locului despre ce e vorba, după care urmează o serie de întrebări mai scurte, reduse doar la propoziţii, menite, prin enumerare, aglomerare şi mai multă precizie, să ilustreze şi mai vădit ideea primei fraze. Răspunsul şi-l dă singur sciitorul, mai întâi printr-o negaţie categorică, monosilabică, spre a reliefa evidenţa ideii sale, apoi printr-o detailare a acesteia în propoziţii negative, coordonate prin acelaşi „nici" ce se repetă: „Nu; dar nici un soare nu luceşte frumos, nici o floricică nu are dulce miros, nici un fluier pe coasta dealurilor nu razbate, nimica în lumea de faţă nu are asemănare cu florile şi cu soarele zilelor văzute prin aducerea-aminte."[14] Întrega mişcare a ideilor se încheie printr-o generalizare ce se desfăşoară amplu într-o frază avântată al cărui accent cade pe cuvintele „tinereţă" şi „fericire", cel din urmă alcătuind –prin repetiţie-stâlpul însuşi al întregii construcţii şi reliefând astfel miezul conţinutului comunicat. „Sintaxa frazei cu amploarea ei, procedeul interogativ, răspunsul abrupt, utilizarea frecventă a repetiţiei , generalizarea în final dezvăluiesc caracterul unui stil retoric mai mult în sensul pozitiv al noţiunii, stil făurit spre a sprijini dinamismul ideilor, spre a înviora mereu atenţia, spre a obţine -cu certitudine-asentimentul cititorilor."[15]

Scriitorul trece la evocarea primelor iubiri: „ din multele dulci ochiri a tinereţii şi a copilăriei două s-au întipărit în inima mea, verzi şi vioaie".[16] Evocarea primei iubiri o introduce cu propoziţii interogative ce cresc ritmul vioiciunii şi sprijină uşorul umor al conţinutului: „ Una dintre ele, zâmbind în ceriul trecutului, cine nu o ştie?....cine nu au avut optsprezece ani, cine nu s-au uitat la lună şi nu au vorbit cu stelele?"[17] Tehnica lui Russo este axată pe enumeraţie, termenii succesivi ai acesteia fiind formulaţi în propoziţii cu compliniri tot mai numeroase cu cât ne apropiem de final, în care se înstăpâneşte un nou procedeu, cel al naraţiei dramatizate. Trebuie remarcată supleţea rustică a comparaţiei din primele rânduri pe care am mai citat-o anterior, atât de adecvata situare continuă a verbelor la imperfect, ceea ce sprijină prelungirea nostalgică a evocărilor, utilizarea lexicului popular-elemente menite toate a închega atmosfera poetizată a amurgului sătesc. În creionarea portretului Măriucăi, se utilizează unele comparaţii ale Mioriţei descoperite de Russo, ca şi altele de acelaşi tip popular, caracterizate printr-o frăgezime şi gingăşie uimitoare, susţinute sugestiv de o serie de diminutive :„cămăşuică de omăt cu altiţioare subţiri ca o creastă de rândunică".

Ultima „amintire" personală nu-şi mai selectează materia din viaţa satului, ci se îndreaptă spre evenimentul purcederii la studii, către „viaţa chinurilor pe cartea de învăţătură". De data aceasta, până a-şi atinge noul său subiect, Russo începe cu un comentariu spiritual cu privire la calitatea lui de „pribeag pe lumea înţelepciunii". Plecarea „cuconaşului" e descrisă în termeni şi ritm de basm, fără detalii pitoreşti, tipografice sau poetice, la prezentul istoric ce actualizează şi înviorează.

Al. Dima mărturiseşte: „ Aceste dintâi capitole ale *Amintirilor* ne dăruiesc, prin frăgezimea şi puritatea lor, prin uşoară duioşie şi umor uneori, prin jarul iubirii de patrie, alteori, prin limba şi stilul consonant-câteva din cele mai izbutite pagini ale prozei noastre memorialistice".[17]

[13] Al.Dima, Alecu Russo, Ed.de stat pentru literatură şi artă, Buc.,1908, p.177
[14] Alecu Russo, op.cit., p.136
[15] Al. Dima, Alecu Russo, p.180
[16] Alecu Russo, op.cit., p.137

BDD-A29622 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:25 UTC)

Următoarele șase capitole părăsesc planul autobiografic și se îndreaptă spre evenimentele istorice ale începutului de veac. Copilul e părăsit în străinătate și privirea scriitorului scrutează frământările politice ale epocii la care luase și el parte și al căror tâlc vrea sa-l descifreze.

În concluzie, conținutul propriu-zis autobiografic al *Amintirilor* deapănă firul copilăriei și adolescenței scriitorului subliniind răsunetul lor sufletesc și latura lor general umană. „Russo ne arată mai mult o față de psiholog și înțelept decât una de narator covârșit de întâmplări prezentate cu amănunte și culoare. Russo își prefațează evocările cu o seamă de considerații cu privire la rostul aducerii-aminte însăși, la înrâurirea ei asupra vieții noastre sufletești ca una ce izbutește să readucă în clipa de față „trecutul și tinerețea".

BIBLIOGRAPHY

- Dima, Al., *Alecu Russo,* Ed.de stat pentru literatură și artă, Buc.,1908;
- Haneș, Petre, V., *Alexandru Russo*, o pagină ignorată din literatura română, Ed. Casei școalelor, Buc., 1930
- Piru, Al., *Istoria literaturii române*, Ed. Grai și suflet-cultura națională, București, 1994
- Russo,Alecu, *Scrieri alese,* Ed. Albatros,1967
- Vârgolici,Teodor , *Alecu Russo,* Ed. Tineretului
- Zamfir,Mihai, *Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române*, Ediția a II-a rev., Ed. Cartea românească.Polirom, București, 2012

BDD-A29622 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:25 UTC)